
ВЕЛИЧНА ПОДІЯ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЮ

Саме такою подією стало святкування 150-річчя з часу заснування Полтавського товариства сільського господарства, урочисте відзначення якого передбачено Постановою Верховної Ради України від 11 лютого 2015 року № 184-VIII «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2015 році».

Передумовою створення Товариства було скасування у 1861 році кріпосного права, що спричинило нові умови господарювання з їх конкурентною боротьбою за освоєння нових ринків товарів та послуг.

Проблеми, що виникали, привели до пошуку шляхів ефективного ведення сільського господарства, одним із яких було створення кооперативних форм об'єднань, одним з них і стало Полтавське товариство сільського господарства, яке виникло у 1865 році завдяки ініціативи князів Лева та Сергія Кочубеїв.

Саме бачення їх щодо майбутнього Полтавщини, як аграрного регіону і стало основним завданням Товариства - пошук такої системи ведення господарства, яка б забезпечила високу дохідність у пореформений період, за нових економічних умов, за зростаючого попиту на сільськогосподарську продукцію.

29 вересня 1865 року відбулося перше засідання членів Товариства у будинку Полтавського дворянського депутатського зібрання, першим президентом якого було обрано Лева Кочубея.

Протягом 55-річного періоду існування Товариства максимальна кількість його членів була досягнута у 1895 році - 421 особа, і навіть перед його закриттям не знижувалася менше 150.

Серед почесних членів Товариства, поряд із видатними вітчизняними вченими професорами В. В. Докучаєвим, А. С. Зайкевичем, П. А. Костичевим, І. О. Стебутом, Д. І. Менделєєвим та іншими, були француз П'єр-Пауль Дегерен та німець Юліус Кюн.

З перших днів існування Товариство намічає ряд заходів, спрямованих на піднесення сільського господарства. Так, уже у вересні 1866 року Товариство обговорює пропозицію його першого секретаря Ф. І. Гейдука про створення полів або ферми для сільськогосподарських дослідів.

У 1882 році правлінням Товариства Міністру державних маєтностей була представлена програма по створенню дослідної установи. Але через відсутність коштів лише в 1884 році губернське земство відпустило Товариству на щорічні витрати дослідного поля 3050 рублів і затвердило його Статут. На основі Статуту 28 жовтня

(10 листопада) Полтавське товариство сільського господарства обрало першу раду дослідного поля.

Створення Полтавського дослідного поля було визначною подією в діяльності Товариства, адже була розроблена і успішно здійснювалася широкомасштабна програма наукових досліджень і організаційних заходів у галузі сільського господарства.

Читаючи журнали засідань Товариства, доходимо до висновку, що практично немає галузі сільського господарства, яка б не була предметом обговорення і наукових досліджень.

Перш за все, провідні вчені Товариства входили до всіх представницьких органів Міністерства землеробства (сільського господарства).

Товариство здійснило істотний внесок у становлення і розвиток наукових основ вітчизняних сівозмін у системах землеробства. Це питання особливо актуальне сьогодні, коли грубо порушуються основи науково-обґрунтованих сівозмін, коли на полях панівними культурами є кукурудза, соняшник, соя.

Через Полтавське дослідне поле Товариству вдалося відпрацювати практичні основи боротьби з руйнівними наслідками посух, які актуальні сьогодні, коли глобальне потепління, як ніколи, вимагає збереження вологи в ґрунті.

Особливе місце в історії обробітку ґрунту посідає наукова дискусія на засіданні Товариства у січні 1895 року між практиком - князем В. О. Кудашевим та видатним вченим О. О. Ізмаїльським щодо переваг мілкої оранки над глибокою.

Пізніше її результатом був широкомасштабний полтавський експеримент Ф. Т. Моргуна, який став основою природоохоронної адаптивно-ландшафтної та екологічно-збалансованої системи землеробства.

Сьогодні ця система продовжує діяти у новій формі - системі органічного землеробства, засновником якої є відомий аграрій, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, засновник приватного підприємства «Агроєкологія» Шишацького району С. С. Антоненко.

Товариству належить ініціатива з питань лісозбереження, боротьби з пісками та ярами, заснування насінневого розсадника. У вересні 1895 року була відкрита Полтавська школа садівництва і городництва. У 1916 році при Товаристві було відкрите Насінневе бюро, яке видало «Краткий каталог кормових, огородных и цветочных семян».

Значна увага приділялась Товариством питанням розвитку тютюнництва, активного пошуку шляхів боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур, було встановлено премію за кращий спосіб боротьби з хлібним жуком.

Зважаючи на значний вплив на урожайність сільськогосподарських культур погодних умов, Товариство ініціювало створення в регіоні мережі метеостанцій, перша з яких була відкрита у селі Рибці під Полтавою, а потім переведена на Дослідне поле.

Свідченням успішної роботи Товариства є те, що на момент його створення середня врожайність зернових становила 6,1 ц/га, а станом на 1914 рік - 11,7 ц/га.

Значної уваги Товариство приділяло розвитку тваринництва. Зокрема, обговорювалися питання експорту свиней, проведення дослідів по їх відгодівлі, порівняльній ефективності відгодівлі місцевої і беркширської породи, затрат кормів на одиницю привісу, ефективності годівлі під час використання азотистих і крохмалистих кормів.

Серйозна робота проводилася в галузі конярства. Було зроблено висновок, що покращання місцевого робочого коня доцільно здійснювати шляхом використання арденської породи. Були розроблені заходи по збільшенню поголів'я коней у Полтавській державній конюшні, з розвитку Дібрівського кінного заводу, який сьогодні є одним із провідних заводів рисистого конярства України.

З метою покращання місцевої великої рогатої худоби було засіювано 21 племінний пункт з биками симентальської породи.

Були організовані спеціальні наради з удосконалення галузі вівчарства і було прийнято рішення про придбання овець каракульської породи для покращання грубошерстого вівчарства.

З цією метою з Бухари було завезено майже 2,5 тис. племінних тварин каракульської породи.

Завдяки вагомим науковим дослідженням в галузі тваринництва у 1928-1930 роках на базі відділу тваринництва Полтавської сільськогосподарської дослідної станції був організований Всеукраїнський інститут експериментальної зоотехнії, а потім і Всесоюзний науково-дослідний інститут свинарства, очільником якого став професор О. П. Бондаренко.

Проблемні з'їзди, повітові ярмаркові сільськогосподарські виставки, в яких протягом 1879-1895 років проведено 37, сприяли освіченості на науковій основі всіх зацікавлених, хто займався сільським господарством.

Віце-президент Полтавського товариства сільського господарства, перший губернський агро-

ном Полтавської губернії П. М. Дубровський став одним із організаторів створення нинішньої Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського.

Товариство вперше порушило клопотання про організацію на Полтавщині вищого аграрного навчального закладу.

Тричі (1909, 1910, 1916 рр.) піднімалося це питання і лише у 1920 році намагання Товариства здійснилися - такий аграрний заклад було відкрито (нині це Полтавська державна аграрна академія, яка відзначила своє 95-річчя).

Важливе популяризаційне значення мали друковані органи Полтавського товариства сільського господарства. З 1867 року почали виходити «Журнали засідань». У травні 1896 року побачив світ перший номер щотижневика «Хуторянин», який приніс Товариству світову заслужену славу. З 1909 року почали видаватися збірники сільськогосподарських статей під назвою «Календарь хуторянина».

Полтавщина масштабно відзначила 150-річчя Товариства. 28 вересня у Полтавському обласному краєзнавчому музеї імені В. Кричевського відбулося урочисте відкриття експозиції, присвяченої Полтавському товариству сільського господарства та урочисте погашення спецвипуску поштової марки.

На стендах виставки розміщені фотографії багатьох діячів, котрі творили славу Полтавщини й усієї країни, були активними не лише в аграрній галузі, а й у суспільному житті, громадській діяльності.

Добре висвітлена видавнича, виставкова, просвітницька, наукова діяльність Товариства, а також його окремих відділень.

Широко представлена історія гордості Товариства - Полтавської сільськогосподарської дослідної станції, починаючи з тих часів, коли ця установа була заснована як Полтавське дослідне поле. Представлені відомості щодо знаменитого в усьому світі довготривалого досліду беззмінного жита, яке вирощують на одному місці вже 131 рік.

Серед цінних експонатів - мікроскоп завідуючого відділом сільськогосподарської ентомології, талановитого вченого Миколи Курдюмова. Під його керівництвом колектив ентомологів відділу опублікував понад 30 наукових праць. Найвідоміша його праця «Главнейшие насекомые, вредящие зерновым злакам в Средней и Южной России», де він дав біологічну характеристику понад 70 шкідників зернових культур, не втратила своєї актуальності до сьогодні.
